

чина, Франція, Японія, Італія та інших має як свої спільні ознаки, так і відмінності, що виражаються в національному характері держави, власному досвіді, сучасних структурах і формах діяльності [1, с.365–367]. Дуже суттєвим є і те, що характерною ознакою діяльності поліції розвинутих країн є високий рівень соціальної і правової захищеності поліцейського. Поряд з цим, високий рівень матеріальної забезпеченості слугує стимулом до належного виконання поліцейським своїх обов'язків, професійного зростання, що в свою чергу, є передумовою кадрової стабільності.

Що стосується України, то перед молодого державою виникає необхідність розробки наукових основ розвитку державного управління, а отже й управління в сфері правоохоронної діяльності. У міру розширення діяльності правоохоронної системи, ускладнення криміногенної ситуації, послаблення розподілу праці за функціональними і посадовими ознаками набуває все більшого значення управління і організація праці в правоохоронних органах. Постає проблема в розробці насамперед нових теоретичних засад, в дослідженні процесу управління в органах внутрішніх справ. А отже, є необхідним відшукування шляхів вдосконалення системи управління в органах внутрішніх справ України при порівнянні з системами управління такими органами в зарубіжних країнах. Також постає важливе і одне з основних питань – реформування законодавства, яким регламентується діяльність органів внутрішніх справ.

Список літератури: 1. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Х., 1999. 2. Авер'янов В.Б. Державне управління в Україні. К., 1999. 3. Битяк Ю.П. Адміністративне право України. Х., 2001.

Надійшла до редколегії 20.03.04

Г.А. Тодуа

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ: СУТІСНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ

Одним з головних напрямків реформування органів внутрішніх справ, які проголосив міністр внутрішніх справ М.В. Білоконь, є забезпечення необхідного для стабільної роботи органів та служб внутрішніх справ рівня матеріально-технічного забезпечення. Адже постійне недофінансування, і, як наслідок, низький рівень матеріально-технічного забезпечення є перманентним негативним фактором, який знижує ефективність роботи міліції, ускладнює і без того непрості умови виконання професійних обов'язків правоохоронців [1, с.2–3].

Міністр відзначив, що згідно з прийнятим Держбюджетом на 2004 р. забезпеченість фонду оплати праці системи МВС становить 64%. Додатково на зазначені потреби необхідно 250 млн гривень. Відсутня можливість виплачувати види грошового забезпечення, які обумовлені безперервністю та складністю служби, професійним ризиком та виконанням особливо важливих завдань. Все це призводить до соціальної напруги серед особового

складу, в сім'ях працівників, до звільнення професіоналів. Тільки в 2003 р. звільнилось 9 тис. працівників [1].

Протягом досить тривалого часу низький рівень матеріально – технічної забезпеченості зберігається серед всіх підрозділів органів внутрішніх справ. Для навчальних закладів системи МВС України ця проблема стоїть на одному з перших місць.

На сьогодні у системі МВС України діють близько двох десятків навчальних закладів, які забезпечують безперервний процес професійної підготовки та освіти працівників ОВС на всіх рівнях навчання (від початкової підготовки до підвищення рівня вже отриманої професійної підготовки). Можливості навчальних закладів системи МВС багато в чому визначаються станом їх матеріально-технічної бази, рівень розвитку якої обумовлює масштаби підготовки спеціалістів, безпосередньо впливає на їх якість, результативність наукових досліджень, які проводяться навчальними закладами, та виконання інших завдань. Все це вимагає від керівників навчальних закладів пошуку нестандартних рішень щодо матеріально-технічного забезпечення доручених їм установ.

Незважаючи на гостроту проблем у цьому напрямку діяльності відомчих закладів освіти, вони не знайшли повною мірою, за окремими винятками, свого відображення у науковій літературі. Тематика матеріально-технічного забезпечення органів внутрішніх справ розглядалась у працях О.М. Бандурки, В.М. Тесленка, Ю.П. Косміна та інших. Але їх автори майже не торкалися питання матеріально-технічного забезпечення саме навчальних закладів системи МВС, не враховувались особливості діяльності навчальних закладів.

Теоретична нерозробленість процесу управління матеріально-технічним забезпеченням навчальних закладів в умовах ринкової економіки породжує труднощі у визначенні найважливіших ознак МТЗ МВС України, вибору споживачів, переведених на обслуговування за плату, визначення обсягів і номенклатури продукції тощо.

Множинність і неузгодженість нормативних актів, що регулюють матеріально-технічне і військове постачання в системі МВС України, ускладнює їхнє застосування на практиці, породжує різноманітні тлумачення цих понять, що веде до появи певних труднощів у розвитку матеріально-технічного забезпечення, у визначенні його економічної ефективності, вирішенні господарських суперечок тощо.

Отже, без чіткого розуміння змісту поняття матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів системи МВС, визначення особливостей процесу управління ним, неможливо ефективно здійснювати організацію роботи за цим напрямком.

В науковій літературі та нормативних актах з даної проблеми нерідко використовуються як синоніми терміни «матеріально-технічне постачання», «матеріальне, технічне і військове постачання та фінансове забезпечення», «ресурсне забезпечення», «господарське забезпечення». Не зважаючи на дуже близьке значення, ці поняття мають все ж таки не однаковий

зміст й використовувати їх як тотожні, значить вносити додаткову плутанину. Уточнимо зміст цих категорій.

В економічній літературі під матеріально-технічним постачанням розуміється процес, який планомірно організується державою, процес розподілу та обігу засобів виробництва, організації найбільш раціонального доведення останніх від виробника до споживача, який здійснюється органами постачання і збуту [5, 6].

У Господарському кодексі від 16 січня 2003 року дається визначення господарчого забезпечення під яким розуміється діяльність негосподарюючих суб'єктів, що спрямована на створення і підтримку необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування [7].

У монографії О.М. Бандурки указується, що під матеріальним, технічним і військовим постачанням та фінансовим забезпеченням органів внутрішніх справ слід розуміти систему товарно-грошових і господарських відносин, які виникають між службами Міністерства внутрішніх справ, органами влади, підприємствами, організаціями, з одного боку, та органами внутрішніх справ та їх підрозділами з іншого, в процесі централізованого постачання матеріальних, технічних і військових ресурсів (сировина, паливо, обладнання, речове майно, зброя і боеприпаси, матеріали); виконання договорів купівлі-продажу (оптова торгівля), реалізації фондів, комісійного і роздрібного продажу продуктів і засобів виробництва; надання матеріально-технічної допомоги та фінансування їх діяльності [2].

В.М. Тесленко під матеріально-технічним забезпеченням системи МВС розуміє організований державою та її органами процес обігу матеріальних благ (засобів виробництва та предметів споживання) та найбільш раціональне їх перепроводження від виробників до споживачів МВС [5].

У відомчих нормативно-правових актах вживається термін «ресурсне забезпечення», що, на нашу думку, не є цілком точним, тому що ресурсами можуть бути не тільки окремі матеріали та речі, а й людські ресурси, фінансові, інформаційні тощо.

Аналіз змісту цих понять дозволяє вичленили загальні риси, які, на нашу думку, належать до суттєвих ознак поняття матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів. По-перше, матеріально-технічне забезпечення являє собою систему відносин, направлених на отримання та розподіл матеріально-технічних ресурсів. По-друге, метою матеріально-технічного забезпечення є створення належної матеріальної основи для нормального функціонування навчального закладу. По-третє, процес матеріально-технічного забезпечення складається з адміністративно-розподільчих відносин (тобто централізованого постачання та розподілу матеріально-технічних ресурсів), та з господарських відносин (товарно-грошових відносин). По-четверте, суб'єктами процесу матеріально-технічного забезпечення навчального закладу системи МВС виступають самі навчальні заклади, Міністерство внутрішніх справ, органи влади, підприємства та організації.

Виходячи з вищевказаних особливостей, можна сформулювати поняття матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів системи

МВС. Матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів МВС представляє собою систему адміністративно-розподільчих та товарно-грошових відносин, які виникають між службами Міністерства внутрішніх справ, органами влади, підприємствами, організаціями, з одного боку, та органами внутрішніх справ та їх підрозділами з іншого та направлені на отримання та розподіл матеріально-технічних ресурсів з метою створення належної матеріальної основи функціонування навчального закладу.

Управління матеріально-технічним забезпеченням навчальних закладів системи МВС являє собою надзвичайно складний циклічний процес. Як і інші види управлінської діяльності, він складається з певних, взаємопов'язаних між собою етапів. Серед них можна виділити такі:

1) визначення потреб навчального закладу у матеріально-технічних ресурсах на певний період;

2) підрахунок наявних матеріально-технічних ресурсів та визначення необхідних;

3) замовлення необхідних матеріально-технічних ресурсів у державних органах постачання та розробка механізму їх отримання за рахунок госпрозрахункової діяльності;

4) організація роботи по використанню матеріально-технічних ресурсів;

5) контроль за їх належним та раціональним використанням;

6) коригування плану подальшої діяльності з урахуванням виявлених недоліків, прорахунків та проблем.

На сьогоднішній день можна констатувати той факт, що поряд із звичайними для органів внутрішніх справ проблемами у матеріально-технічному забезпеченні (такими, як нестача коштів та матеріальних ресурсів для нормального функціонування) ситуація в навчальних закладах має певні особливості. Можна виділити наступні фактори, які створюють певну специфіку процесу управління матеріально-технічним забезпеченням навчальних закладів МВС:

1) складна структура такого типу організації (особливо це стосується навчальних закладів вищих рівнів акредитації);

2) великий обсяг та різноманітність матеріально-технічних та фінансових ресурсів, які необхідні для нормального функціонування навчального закладу;

3) нестабільність системи навчальних закладів системи МВС, що виражається у виникненні нових навчальних закладів, переакредитації інших, змін у системі підпорядкування й тому подібне;

4) становлення буквально з нуля всієї системи відомчої освіти, адже майже всі навчальні заклади системи МВС (особливо це стосується вузів) були засновані у роки незалежності України. Це вимагає витрат великої кількості ресурсів не лише на поточні потреби, але й на капітальне будівництво.

5) відсутність швидкої віддачі від діяльності навчальних закладів органів внутрішніх справ, що ускладнює процес оцінки ефективності їхньої діяльності.

Останній фактор, на наш погляд, потребує додаткового пояснення. Органи, підрозділи та служби правоохоронної системи держави не відносяться до прибуткових організацій. Тому оцінити їх економічну ефективність найбільш простим та наявним методом – через порівняння затрачених ресурсів з отриманим прибутком, вираженим за допомогою грошових одиниць, немає можливості. Для оцінки ефективності діяльності неприбуткових організацій, зазвичай, визначають міру досягнення поставлених перед ними цілей та/або завдань. Інший спосіб – виділити часткові показники діяльності органів правопорядку, які можна перевести у грошові одиниці. До них, наприклад, відносяться суми накладених штрафів, повернутих потерпілим збитків, конфісковані кошти, які отримані шляхом злочинної діяльності та інше.

Використання методу визначення ефективності функціонування відомчих закладів освіти через досягнення поставлених перед ними цілей ускладнюється тим, що результати діяльності навчального закладу системи МВС даються взнаки через довгий час, не мають наявного характеру та розчиняються у системі багатоманітних факторів, які мають вплив на діяльність системи органів внутрішніх справ взагалі. Оцінити діяльність відомчого закладу освіти через часткові показники не вбачається можливим, адже їх просто не існує.

Процес управління матеріально-технічним забезпеченням навчальних закладів є планомірним, тобто забезпечення відбувається не стихійно, а за заздалегідь розрахованими планами, затвердженими нормами забезпечення, інструкціями та іншими нормативними документами. Це вимагає ретельного розрахунку та економічного аналізу потреб навчального закладу у необхідній матеріальній базі. Але норми забезпечення можуть виявитись не обґрунтованими або через невдалий розрахунок, або через неврахування специфіки діяльності окремих навчальних закладів. Крім того, хоч повністю централізований характер визначення норм забезпечення навчальних закладів, зрозуміло, призводить до посилення контролю над витратами матеріально-технічних ресурсів, з іншого боку, може спостерігатись зниження ефективності діяльності системи відомчої освіти в цілому.

Весь процес розподілу і обігу матеріально-технічних ресурсів здійснюється системою спеціалізованих органів, які мають певну сукупність покладених на них завдань у сфері матеріально-технічного забезпечення, а також прав і обов'язків, необхідних для виконання цих завдань. Тому дуже важливо побудувати таку систему цих спеціалізованих органів, яка за своєю структурою та компетентністю найбільш повно відповідатиме функціям та завданням, які на них покладені.

До компетенції органів матеріально-технічного забезпечення належить:

- 1) забезпечення навчального процесу та життєдіяльності навчального закладу;

- 2) забезпечення підрозділів озброєнням, боєприпасами, інженерними засобами та контроль за їх використанням;

3) своєчасне забезпечення підрозділів навчального закладу усіма видами матеріальних засобів (будматеріали, меблі, сантехнічне обладнання, інвентар та інше) та контроль за їх правильним використанням;

4) організація належної експлуатації споруд, будівель, об'єктів тепло-, водо-, газо- та електропостачання, які належать навчальному закладу;

5) організація поточних та профілактичних ремонтів;

6) удосконалення та розвиток учбово-матеріальної бази;

7) покращення санітарно-побутових умов проживання курсантів, студентів та слухачів;

8) своєчасне та повне забезпечення речовим майном згідно з нормами положення атестованого та вільнонайманого складу навчального закладу;

9) організація харчування та контроль за якістю приготування продуктів харчування;

10) організація роботи автогосподарства;

11) створення системи оздоровлення та відпочинку курсантів, слухачів та викладачів.

Типовою структурою управління матеріально-технічним забезпеченням відомих навчальних закладів можна вважати структуру Національного університету внутрішніх справ. Безпосередню роботу по матеріально-технічному забезпеченню організує проректор з економічних питань та матеріально-технічного забезпечення. Йому підпорядковуються відділ капітального будівництва, відділ зв'язку та пожежної сигналізації, автогосподарство, господарські підрозділи, які утримуються за рахунок спеціальних коштів та відділ матеріально-технічного забезпечення. Останній складається з наступних підрозділів: управління відділом, група озброєнь, відділення ресурсного забезпечення, відділення речового забезпечення, відділення продовольчого забезпечення та комунально-експлуатаційне відділення.

Виходячи з наведених вище характеристик управління матеріально-технічним забезпеченням навчальних закладів системи МВС, можна зробити висновок, що цей доволі складний процес повинен відбуватись на основі ретельно розробленого науково-теоретичного підґрунтя, з урахуванням не тільки особливостей діяльності міліції, але й природи навчальних закладів як специфічного типу соціальної організації.

Список літератури: 1. Білоконь М. Наша мета – повернення довіри населення до міліції // Іменем Закону. № 15 (5387). 2003. 2. Бандурка А.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Х., 1999. 3. Космин Ю.П. Правовое регулирование материально-технического снабжения в системе МВД. К., 1976. 4. Тесленко В.М. Правовое регулирование материально-технического и военного снабжения в системе МВД Российской Федерации: Автореф. дисс.... канд. юрид. наук. М., 1992. 5. Экономика, организация и планирование материально-технического снабжения и сбыта / Под ред. А.А. Иотковского и Н.Д. Фасоляка. М., 1974. 6. Экономика материально-технического снабжения / Под ред. Э.Ю. Локшина. М., 1963. 7. Господарський кодекс від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради 2003. № 18, 19–20, 21–22.

Надійшла до редколегії 29.01.04